

«ՕՐՆ ԷՐ ՈՒՐԲԱԹ, ԼՈՒՄ Ի ՇԱԲԱԹ»

Աւրելաթ, 20 Յունիսի 1952, կէս գիշեր:

իրական կէս գիշեր:

Ո՞րքան տաեն է որ ոտքի եմ Վեհափառի մաւրճին քով...: Մահամերձ է Վեհափառը. իր մէկ բաղկերակը բժիշկին մեքն է: Հիւանդապահուհին կը սրբէ մահամերձ Վեհափառին ճակտի քրտինքը: Բաց են պատուհանները, ուրկէ կ'երեան ծանր հովին խոնարհող ու կանգնող ծառերու չուքերը...:

Բժիշկը կ'ըսէ. «Դեռ մէկ երկու ժամ ևս կրնայ առելք: Խօնչ... չէ՞ք լուր, վեհափառ, թէ ի՞նչ կ'ըսէ բժիշկը:»

Սենեակին մէջ գարձեալ կը տիրէ լուսւթիւնը: Կը լուսւի միայն Վեհափառի շնչառութիւնը, անկանոն ընդհատներով...:

Ոտքերս չեն յոզնիր, հակառակ օրուան ծանր յոզնութեան ու տառապանքին: Քարցած եմ ու չեմ զգար... ոչինչ կը զգամ: Յառած եմ աչքերս Վեհափառին: Ես ինձմէ հեռացած եմ: Ես կամ ու չկամ: Կարծէք սենեակին մէջ չեմ: Մահուան այդ սենեակին մէջ կարծէք ձգած եմ միայն իմ աչքերս, որոնք յառած են Վեհափառի աչքերուն: Վեհափառի աչքինը... անոնք բաց են ու սառած...: Ի՞մ ալ աչքերս սառած են...: Ու երկու զոյտ սառած աչքեր իրարու յառած են, իրարու կապուած են անբեկանելի մագնիսականութեամբ:»

Կը յորդի լուսւթիւնը: Թերեւ ես խլացած եմ:

Բնազդաբար աչքերս կ'իյնան պատի օրացոյցին: Վեհափառի օրացոյցը... կը կարդամ 20 Յունիս, Ուրբաթ: Արդեօք ալեւս այդ օրացոյցին թերթերը պիտի մնան կ'ոն, այդ էջին վրայ...: Կը նայիմ թեկի ժամացոյցիս: Ժամը 12ը կ'անցնի 5 րոպէ: Ուրեմն կարելի է թերթ մըն ալ փրցնել այդ օրացոյցէն:

Իմ ներսս կը սկսի մեղմ ու վսեմ երաժշտութիւն մը: Անանուն դաշնակ մը կը նուազուի: Երգի մը սկիզբն է: Ու ապա կը սկսի ինքը՝ Երգը:

«Օրն էր Ուրբաթ,

Լուս ի Շաբաթ...»:

Կը բարձրանայ երաժշտութիւնը, կ'ուղղէ զիս, կը վառէ զիս, կ'այրիմ քաղց-

բութեամբ մը: Կոմիտասի «Մոկաց Միրգեն» է: Այդ երկար երգէն միայն այս տողերը կը նուազուին ու կ'երգուին: Ո՞վ է երգողը: — Անանուն ու մե՛ծ երգիչ մը: 0⁰, ներսս ո՞րքան ազմուկ, մահամերձի այս սենեակին վեհափառ լուսւթեանը մէջ: Երգիչ, երգէ, մի կտրեր թելը: Թող քու երգը նմանի յաւետեան դարձող այն սկառակին, որուն առանցքին չուրչ ակօսուած ըլլան միայն:

— «Օրն էր Ալեքար,

Լուս ի նաբար...»:

Ու երգը կը դառնայ իմ մէջս: Այդ երգը չի՛ դագբիր իմ մէջս: Անվախճան երգ, մի՛ կանց առներ, ես քու հլու ունենակիր իմ:

Բայց, կանգ կ'առնէ աՄոկաց Միրգենն...: որովհետեւ բժիշկը կը խոսի և կ'ըսէ:

— Տաքութիւնը 42 եղաւ: Քիչ ետք կրնայ 43 և 44 ըլլալ...:

Կը սթափիմ: Կը նայիմ ժամացոյցիս: Ժամը 1ն է: Որը արգէն Ուրբաթ չէ, այլ՝

— մուս ի նաբար...»:

Կը սկսի նոյն երգը, բայց այս անդամ միայն անանուն ու մեծ երգիչը կ'երգէ,

— մուս ի նաբար...»:

Կ'ողողում երգով: Իմ ներսս Վեհափառն ու Մոկաց Միրգէն կը տեսակցին...: Անանուն ու մեծ երգիչը որ իմ մէջս կ'երգէ, ոոր առղ մը ևս կ'աւելցնէ.

— «Հազար ափսոս Մոկաց Միրգեն»:

Կը նայիմ Վեհափառին, այսինքն կը նայիմ Անոր աչքերուն...: Սառած են. Նայիմ Անոր աչքերուն...: Սառած են. Ժառագալթ մը հոն ծիլ է արձակեր: Միտքիս մէջ տող մը կ'ինայ՝ «Ճառապայրը Հիքաղուիր...» ու կը ստանայ արձագանգ՝ «Մենք չենք քալեր նառապայրը»:

Վեհափառը շարժում մը կ'ընէ: Վեհափառը երկար շունչ մը կ'առնէ: Վեհափառը կը չնչէ: ի՞նչ երջանկութիւն: Վեհափառի աջ ձեռքը կը սկսի շարժիլ. Վեհափառը կը... զրէ, ի՞նչպէս ԱՌԵ օրերուն: Անչուշտ հիմա Վեհափառը կը նկար մանրանկարչական ձեռագիր մը. ըազըէ մանրանկարչական ձեռագիր մը. համա՛, կեռան թագուհի Աւետարանը, համակ ոսկեգրուագ, անթիւ մանրանկարներ, թունազրի, լուսանցազարկեր, երփնեան գլխատառեր կը տողանցեն իր առանց գլխատառեր կը տողանցեն իր առանց զնէն: Զարմանալի... կը լիչեմ կեռան

թագուհիի Աւետարանին թիւը - նոմէրը, ինչպէս կը հնչէր Վեհափառը . . . նոմէր 2563, ձեռագիր Երուսաղէմի . . . :

Վեհափառը կը գրէ իր ա'ջ ձեռքով. որքա՞ն նկատողութիւններ կ'արձանագրէ . . . Կարծէք հիմա պիտի ըսէ ինձի . . .

Պարո՞ն Ախմոնեան, արտագրիր յիշատակարանները, դասաւորիր ծանօթազգութիւնները: Սա կիլիկեան մանրանկարչութեան գլուխ - գործոցն է: Նկարչի անունը չի տրուած, բայց ես կարծում եմ Թորոս Ռոսլինը պիտի լինի . . . Աւետարանի ոսկերչական կազմը հրաշալի է, բայց ուշ գարու գործ է . . . :

այդ ձեռագիրն աւ. Երուսաղէմի No. 26ուագիրն է, Հեթում Սեւաստոսի Բժշկանը: Ու կը յիշեմ այդ բժշկարանէն, տեսալ խօսքերը, զօրս Վեհափառը Կիլիջ, անոյշ օրօրութեալով և ա'յնքան յուղը: Կերպով կը կրկնէր.

— «Յիսուս Քրիստոս, որ բժիշկ հնոգւց եւ մարմնոց, բժեկեա՞լ վեր հոգած եւ մարմնոյ ծառալին են . . . »:

Նոյնիսկ բժշկարանի մէջ, զի՞ն հեք բժիշկը իրրե գերագոյն դեկ կը հայցէ, Յիշ սուսի՞ բժշկութիւնը: Յիսո՞ւս, բժշկէ՞ զօրի հափառի վէրքերը: Բայց Վեհափառը լիտառապիր վէրքերէ. Վեհափառի վէրքերը

Յուղարկաւորութեան բափորէն տեսարան մը:

Այժմ, կը յիշեմ թէ ի՞նչպէս 1947 թուի ամրան, Երուսաղէմի մէջ Վեհափառը ժամեր յուղուած մնաց կեռան թագուհիի այս Աւետարանի առջև. ապա զայն զրկեց, ու իր սուրբ կուրծքին վրայ պահեց Երկար, ինչպէս մայր մը իր անդրանիկ մանչը, առաջին դիեցումին . . . :

Կանգ կ'առնէ Վեհափառի աջ ձեռքը: Դէմքը դաժան պրկում մը կ'ունենայ. ծնուար անմասն կը մնայ պրկումէն: Նորէն կը հանգարտի Վեհափառը. աչքերը բժշտքաց են ու սառած: Աջ ձեռքը լայն բայց հանդարտ շարժում մը կ'ընէ նորէն: Անշուշտ նոր ձեռագիր մը կը թերթէ: Գիտեմ

կը գտնուին մարդոց հոգիներուն մէ Աստուած՝, բժշկէ ա'յդ մարդոց վէրքերը: Վանականները կը մտնեն Վեհափառի սենեակը. բարի ու երիտասարդ միարաններ, որոնք կարծէք կ'ապրին որբացման նախավայրկեանը . . . :

Վեհափառի մահուան մահճը կարծէք նաւահանգիստի մէջ նաւ մըն է, որ քիչ ետք պիտի քաշէ իր խարիսխները և պիտի հեռանայ դէպի բաց ծով: Կեանքէն դէպի Մահ: Աչ, այս որքա՞ն կարծ միջոց կեանքի ու Մահուան միջեւ: Կեանքն ու Մահը փառ կած են իրարու:

Բաւական ժամանակ է անցեր, արդէ կ'երակ

ծառացիր հնք Շաբաթ օրուան պատճեն : Պէտք է հեռանալ . կը սպասեն առւնէն : Խնչպէս հեռանալ : Վերջի՞ն բաժանում մը... կը խոնարհիմ ու կը համբուրեմ վեհափառի Աջը , որ այնքան ձեռագիրներ է առումնասիրած : Այդ Զեռքը ինքնին երկաթագիր ձեռագիր մըն է :

Երբ կը բաժնուէի Վեհափառէն , Անիկանան էր իզնատիս մանրանկարչի մէկ նկարին ... :

Ես հասած եմ իմ տունս :
Խոր քունի մէջ են բոլորը :
Կանցնիմ սենեեկս . կը բանամ լոյսը .
պատէն ինծի կը ժապի Հ. Աճառեանը :
Հա՛ , կը յիշեմ թէ երեք անձեր սիրած եմ .
Եղիչէ Դուրեանը , Գարեգին Կաթողիկոսը
և Հ. Աճառեանը : Բախտը ունեցեր եմ
տեսնելու միայն Գարեգին Կաթողիկոսը :
Թիշտակները կ'ողողեն զիս : 1935: Մեր
տուածին հանդիպումը : 1946-1952: Բայց
առիկա տարբեր ու խոռվիչ պատմութիւն
մըն է : Պէտք է քնանալ ... : Կարելի՞ն է
միթէ : Անքնութիւնը կ'աճեցնէ մէջս հա-
ստառքը թէ Վեհափառը պիտի չմեռնի :

Ու այդ հաւատքը զիս կը պահէ ան-
քուն մինչև «Լուս ի Շաբաթ» : Դարձեալ
երաժշտութիւն , գարեհալ Մոկաց Միրզէն :
Վեհափառը քանի անգամներ զիմակալեր է
մահը , մանաւանդ վերջին 18 ամիսներուն :
Վեհափառը չի յարգեր ժամագրութիւնը
Մահուան : Վեհափառը չ'ուզեր մեռնիլ . իր
անտիպները , իր անաւարտ աշխատութիւն-
ները և իր նոր ծրագիրները իր զինակից-
ներն են Մահուան դէմ : Մահը մինակը
ինչպէս պիտի յաղթէ այդ բազմահազար
զինուորներուն :

Կ'արթննամ : Կ'արթննամ ոչ թէ քու-
նէն , այլ անքնութենէն : Ժամը 5.30ն է :
Տունէս կը լսեմ Վանքի տառաօտեան ժա-
մերգութեան առաջին կոչնակները : Քաղց-
րալուր և աւետարեր : Աւրեմ Վեհափառը
զիմացեր է , չէ մեռեր : Կը յիշեմ Ալֆոնս
Տոտէի «La chèvre de monsieur Ségur»... :
Վասահ էի որ Վեհափառը պիտի չմեռնէր :
Վեհափառը չի մեռնիր : Բայց ... քիչ ետք ,
երբ ժամը 5.45ն է , այդ ինչ զօղանջ է ,
հատհատ... ու չի վերջանար : Աւրեմ

ՄԻԱՍՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԱՔԵԱԼԸ

Մեծասքանչ մեր լեզուին նոյնքան
մեծասքանչ բառերը , կարծես թէ իրենց
խմասն ու թափը կը կորսնցնեն և կը նոհ-
մանան Աստուածարեալ Գարեգին Ա. Հայ-
րապետին մահաւան մէջ , երբ կը փորձենք
նոյն տրյուգուվը իր մահը պատմել :

Բօթարեր գոյժը , որ հնչեց Անթիլիասի
կաթողիկոսարանէն , արձագանգեց . ամէն
տեղ , Լիքանանի մայրաքաղաքէն մինչև
Ա. Էջմիածին , մինչև Հայոստանի բարձ-
րաբերձ և սպիտակափառ լեռները , Հիւ-
սիսային և Հարաւային Ամերիկաները , Ափ-
րիկէի և Ասիու խորերը , Ատլանտիսն և
Խաղաղական Ավկիանոսներու տփերը , և
Հնդկաստանի հառուները , վերջապէս բո-
վանգակ հայութեան ամենահեռաւոր ան-
կւունները ... :

Որքան տեղին է կրկնելու Սուսուղ թո-
գաւորի մահերգը և Լեռինք Հայոստանի մի'
իցցէ ի ձեզ յօդ , և մի' եկեսցէ ի վերայ-
ձեր անձրիք ... , երբ իրենց Մեծ Զա-
ւակը , իր պաշտօն և սիրած հայրենիքէն
հառու , օտար ավելու վրայ կը վախճանի
անմուրատ :

Մահն է որ կը քոչէ չուանը ժամուն զան-
գակին :

... Մահուան զանգակն է :

Վեհափառը մեռեր է :

Վեհափառը չի մեռնիր :

«Ճառագայթը չի թաղաւիր» :

Կը սկսի հին երաժշտութիւնը : Անա-

նուն ու մեծ երգիչը կ'երգէ :

— «Օրն եր Աւրքար ,

Լուս ի նաբար»... :

* *

Մինք այսօր , Կիրակի օրով Ճառա-
գայթը պիտի թաղենք :

— Լսեցէք , ազգ և ազինք , իսպ
պիտի ընենք ու Ճառագայթը պիտի թա-
ղենք :

— Ճապար ափսոս Մոկաց Միրզէն :

ՄիՄՈՆ ՄԻՄՈՆԵԱՆ